

4 PEDAGOGY AND EDUCATIONAL METHODOLOGY ПЕДАГОГИКА ЖӘНЕ БІЛІМ БЕРУ ӘДІСТЕМЕСІ ПЕДАГОГИКА И МЕТОДИКА ОБРАЗОВАНИЯ

FTAXP 00.00.4500
ӘОЖ 373.5

<https://doi.org/10.46914/2959-3999-2024-1-3-31-43>

ГЕЛИШЛИ Ю.,¹

PhD, профессор.

e-mail: ygelisli@gmail.com

ORCID ID: 0000-0003-2816-3621

КОГАМБАЕВА А.Е.,^{*2}

пед.ғ.м., сениор-лектор.

*e-mail: a.kogambayeva@turan-edu.kz

ORCID ID: 0009-0007-5073-4191

КОМЕКОВА М.О.,²

гум.ғ.м., сениор-лектор.

e-mail: m.komekova@turan-edu.kz

ORCID ID: 0000-0001-7203-2130

¹Гази университеті,

Анкара, Түркия

²«Тұран» университеті,

Алматы қ., Қазақстан

ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУ ЖАҒДАЙЫНДА БОЛАШАҚ ОҚЫТУШЫЛАРДЫ СТУДЕНТТЕРМЕН ЖҰМЫС ЖАСАУҒА ДАЯРЛАУДЫҢ ҚҰРЫЛЫМДЫҚ МОДЕЛІ

Аңдатпа

Кез-келген адам білім алуға құқылы. Жалпы білім алушылардың білім алуы – олардың әлеуметтенуінің негізгі әрі маңызды шарты. Инклюзивті білім беру идеологиясы кез-келген дискриминацияны жоққа шығарып, ерекше білім алу қажеттілігі бар студенттер үшін ерекше жағдай жасалуын алға қояды. Бұл теория бойынша студенттер толыққанды білім ала алады, ал олардың ерекшеліктерін құрметтей білу керек. Жоғары оқу орындары студентті оның физикалық, интеллектуалдық, әлеуметтік, эмоционалдық, тілдік немесе басқа да ерекшеліктеріне қарамастан қабылдауы қажет және проблеманы шешу жолдарын іздестіруі керек. Қазіргі уақытта елімізде де инклюзивті білім беруді жалпы білім беретін мекемелер бағадрамасына ендіру процесі жүргізілуде. Осы мәселелерді ескере отырып, мақалада инклюзивті білім беру жағдайында болашақ оқытушыларды студенттермен жұмыс жасауға даярлаудың құрылымдық моделі жайында сөз қозғалады.

Тірек сөздер: инклюзивтік білім беру, әлеуметтік адаптация, мүмкіндігі шектеулі студенттер, кәсіби даярлық, педагогика.

Кіріспе

Педагогикалық процесті модельдеу заманауи педагогика мен психологияның маңызды құрамдас бөлігі болып саналады, себебі инклюзивті білім берудің озық теориялық идеяларына

сәйкес келетін жаңа инновациялық технологияларды жобалау мен енгізудің маңыздылығы артуда.

Инклюзивті білім беру жағдайында студенттермен жұмыс істеуге болашақ педагогтарды дайындау моделін құру үшін осы процестің негізгі ұғымдарына жүгінеміз. Педагогикалық болмыстың объектілері мен құбылыстарын модельдеу мәселесіне көптеген зерттеулер арналған.

Материалдар мен әдістер

Зерттеу барысында төмендегі ғалымдардың еңбектері қарастырылды: тұтастық тәсілі (В.С. Ильин, Б.Г. Гершунский, А.С. Макаренко және т.б.); тұлғалық тәсіл (Е.В. Бондаревская, А.Н. Леонтьев, В.В. Краевский, И.Я. Лернер, В.С. Леднев және т.б.) және дифференциалды тәсіл (Н.П. Гузик, В.В. Фирсов, Г.К. Селевко және т.б.); дамуында ауытқулары бар балаларды дамыту бойынша жұмыстар (А. Адлер, Л.С. Выготский және т.б.); арнайы түзету мен оңалтуды талап ететін балаларды дамыту үшін жағдай жасаудың психологиялық-педагогикалық технологиялары (А.Л. Наин, Л.Г. Гуслякова, В.П. Кашенко және т.б.); оқытудың индивидуализациясының концептуалды модельдері (И. Унт, А.С. Границкая, В.Д. Шадриков және т.б.); дамыту, оқу қызметінің (Л.В. Занков, Г.И. Щукина, Ю.М. Колягин, Л.М. Фридман және т.б.).

Бұл саладағы зерттеулердің теориялық негізін жоғары мектептің білім беру процесінің іргелі негіздері (А.М. Новиков, П.Н. Новиков, Ю.Н. Петров, Г.М. Романцев, И.П. Смирнов, Е.В. Ткаченко және т.б.); денсаулық мүмкіндіктері шектеулі балаларды әлеуметтік-педагогикалық оңалту бойынша теориялық жүйелер (А.Д. Виноградова, А.Г. Герасимов, Н.Н. Малофеев, Т.Ф. Яркина және т.б.), кәсіптік және кәсіби-педагогикалық білім берудің ғылыми тұжырымдамалары (З.М. Большакова, А.М. Новиков, П.Н. Новиков); денсаулық мүмкіндіктері шектеулі тұлғаларға білім беру саласындағы ғылыми жұмыстар құрайды.

Нәтижелер мен талқылау

Педагогикалық модельдеудің тарихы мен түсінігіне тереңірек үңілсек. Соңғы жылдары модельдеу ғылым мен практиканың әртүрлі салаларында кең таралған. Бұған модельдеудің проблемаларына, модельдерді жекелеген ғылымдарда қолдану мүмкіндіктеріне арналған көптеген жұмыстар дәлел (Ю.К. Бабанский, А.П. Беляева, В.П. Беспалько және т.б.) [1, 56 б.; 2, 224 б.]. Кәсіптік білім берудің қазіргі заманғы дамуы аясында жаңа әлеуметтік-экономикалық, мәдени, психологиялық-педагогикалық, ғылыми-техникалық талаптарға сәйкес зерттелетін объектінің моделін құру қажет. Бұл жағдайда модельдеу түрлендіргіш қызмет ретінде көрінеді.

Осыған байланысты В.Г. Афанасьев әлеуметтік-педагогикалық процестерді модельдеу тәсілдерін әзірлеудің өзектілігін көрсетеді, ол бұл процестер ықтималдық заңдылықтардың көмегімен де түсіндірілмейді және оларды танудың ең тиімді тәсілі олардың модельдерін құру және зерттеу болып есептеледі деп айтқан.

Мұндай жүйелерге көптеген дамушы факторлардың әсеріне ұшыраған кәсіптік оқыту процесі де жатады. Сондықтан бұл процесті модельдеу қоғам өмірін қайта құру, ғылыми-техникалық прогрестің жаңа кезеңдерін дамыту, бүкіл халықтық білім беру жүйесін түбегейлі қайта құру жағдайында оның құрылымының жаңа сипаттамаларын әзірлеудің жетекші тәсілі.

Объект моделінің айрықша ерекшелігі – оның көмегімен осы объектідегі эксперименттерсіз қандай да бір өзгерістердің салдарын бағалауға болады. Белгілі бір мағынада модель жоспарлау, шешімдер қабылдау және басқару үдерістеріндегі объектінің өзін алмастырады.

Модельдеу сөзі философияда (фр. modele – үлгі, түпбейне) кейбір объектінің сипаттамаларын зерттеу үшін арнайы жасалған басқа объектіде жаңғырту ретінде түсіндіріледі.

Педагогикалық энциклопедияда модельдеудің анықтамасы төмендегідей берілген:

- ♦ объектілерді олардың модельдерінің – табиғаттың немесе әлеуметтік ақиқаттың белгілі бір фрагментінің аналогтарының негізінде зерттеу әдісі;

- ♦ нақты бар заттар мен құбылыстардың және конструкцияланатын объектілердің модельдерін құру және зерттеу деп көрсетіледі.

Осылайша, модельдеуді модельдерді жасау процесі ретінде анықтауға болады. Модель ұғымына қысқаша тоқталып өтейік.

Модель (лат. *modulus* – шара, үлгі) кең мағынада қолданылуады.

Біртұтас түпнұсқаның оңайлатылған жаңғыртылуы бола тұра, модель, біртұтас болуы тиіс, модельге қарапайымдылық пен қисындылық, онымен жұмыс істеу ыңғайлылығы, оның компоненттерінің сол немесе басқа шамада түпнұсқаның тәртібі мен құрылымына сәйкес келетін белгілі бір реттелген орналасуы тән болуы керек.

«Модель» термині теория негізінде әзірленген тәжірибелік қызметтің нұсқасы ретінде түсініледі. Француз тілінен аударғанда модель – өлшем, үлгі, норма дегенді білдіреді. Бұл аналог, схема, құрылым және т.с.с. Модель латын тілінен аударғанда – бейне, кішірейтілген нұсқа – күрделі құбылыстың немесе процестің оңайлатылған сипаттамасы дегенді білдіреді.

Осылайша, модель деп зерттелетін объектіге (немесе құбылысқа) ұқсай отырып, осы объектінің элементтері арасындағы құрылымды, қасиеттерді, өзара байланысты және қарым-қатынастарды неғұрлым қарапайым түрде бейнелейтін және жаңғыртатын схема, физикалық конструкциялар, таңбалық нысандар немесе формулалар түрінде жасанды жасалған объектіні түсінеміз.

Педагогикалық ғылымда модельдеу әдісі В.Г. Афанасьевтің, Б.А. Глинскийдің, Г.В. Суходилскийдің, В.А. Штофтың және т.б. еңбектерінде негізделген. Модельдеу ғылыми зерттеудің кең тараған әдісі болып табылады. Танымның басқа әдістерінен ерекшеленетін оның ерекшелігі оның көмегімен объект тікелей емес, алғашқыға (модельге) ұқсас басқа объектіні зерттеу жолымен оқытылатындығында.

Модельдеу кезінде зерттелетін объект (процесс) оңайлатылады, сондықтан бұл әдістің тиімділігі көбінесе моделдеу кезінде рұқсат етілген оңайлатулардың шектерін көрсететін бас-тапқы теориялар мен гипотезаларға байланысты.

Қазіргі уақытта білім беру жүйесі студенттердің әлеуметтік құзыреттілігін дамыту мен қалыптастыруға бағытталған, себебі бұл студенттердің қоғамдағы өмірге дайындығымен байланысты. Болашақ кәсіпқой маман өзінің өмірлік жолының келешегін өз бетінше модельдей білуі, алдағы кәсіби қызметін жобалай білуі тиіс.

Педагогикалық зерттеулерде модельдеу әдісінің кең таралуы едәуір дәрежеде оның гносеологиялық функцияларының көптүрлілігімен байланысты, бұл педагогикалық құбылыстар мен процестерді зерделеу және негіздеу үшін арнайы объектілерді – модельдерді тартуды көздейді. Бұл ретте модель, зерттеу мәні мен осы зерттеуді жүзеге асыратын педагог арасындағы аралық элемент ретінде әрекет етеді.

Білім беру жүйесін модельдеу идеясы зерттеушілердің де, практиктердің де назарын және қызығушылығын тудырады. Модельдеу күрделі, көп элементті және көп құрылымды жүйелерді зерттеу кезінде жүйелік талдаудың негізгі технологияларының бірі, олардың жұмыс істеуі ішкі және сыртқы факторлардың көп санымен анықталады. Оларға күрделі сипаты сана факторларының басымдығымен анықталатын, осы жүйенің даму траекториясына реттеушілік ықпал етуге қабілетті білім беру жүйелері жатады.

Модель болашақ жүйенің бейнесі ретінде әрекет етеді. Модельдеу процесіне төрт «қатысушы» жұмылдырылған: «субъект» – модельдеу бастамашысы және/немесе оның нәтижелерін пайдаланушы; «объект түпнұсқа» – модельдеу мәні, яғни «субъект» құруды және/немесе одан әрі пайдалануды қалайтын педагогикалық, білім беру жүйесі; «модель» – объектінің бейнесі, бейнеленуі; «орта», онда барлық «қатысушылар» өзара әрекеттеседі. Жобаланатын педагогикалық жүйелердің модельдері жүйелердің өздері сияқты иерархияның әртүрлі деңгейлерінде болуы мүмкін.

Модельдер практикалық іс-әрекеттерді ұйымдастыру тәсілі, үлгілі дұрыс іс-әрекеттер мен олардың нәтижелерін ұсыну тәсілі, яғни болашақ жүйесінің жұмыс көрінісі, бейнесі [3, 464 б.]. Осылайша, модельдер кейінгі қызмет үшін нормативтік сипатқа ие, одан әрі қызметтің өзі де, оның нәтижелері де «сәйкестендірілетін» стандарттың үлгінің рөлін атқарады. Модельдеу мынадай кезеңдерді қамтиды: модельдерді құру, модельдерді оңтайландыру, модельді таңдау (шешім қабылдау).

Құрылатын модель өз мақсатына сәйкес болу үшін тек модельді құру жеткіліксіз. Ол өзінің жұмыс істеуін қамтамасыз ететін бірқатар талаптарға жауап беруі қажет. Бұл талаптар орындалмаған жағдайда модель өзінің модельдік қасиеттерінен айырылады.

Бірінші осындай талап оның ингеренттілігі болып табылады, яғни құрылатын модель қызмет ететін мәдени ортамен келісілу үшін, бұл ортаға бөтен элемент емес, табиғи құрамдас бөлік ретінде кіруі үшін құрылатын модельдің ортамен келісушілігінің жеткілікті дәрежесі.

Яғни, модель ғана ортаға бейімделіп қоймай, сонымен қатар ортаны да болашақ жүйенің моделіне бейімдеу қажет.

Екінші талап – модельдің қарапайымдылығы. Бір жағынан, модельдің қарапайымдылығы – оның сөзсіз қасиеті: модельде нақты жағдайдың барлық алуан түрлілігін тіркеу мүмкін емес. Өйткені, мысалы, мұғалім сабақ моделін құрастыра отырып, сабақты өткізу барысында орын алуы мүмкін барлық мүмкін жағдайларды ескере алмайды – ол барлық ықтимал алуан түрлілікті импровизацияға ауыстыра отырып, үнемі белгілі бір мүмкіндікті, маневр еркіндігін қалдырады. Екінші жағынан, модельдің қарапайымдылығы онымен жұмыс істегенде ол түсінікті, модельді іске асыруға қатысатын әрбір адамға қолжетімді болуы тиіс.

Ақырында, модельге қойылатын үшінші талап – оның барабарлығы. Модельдің барабарлығы оның көмегімен қалыптасқан өлшемдерге сәйкес жобаның алға қойылған мақсатына қол жеткізу мүмкіндігін білдіреді. Модельдің барабарлығы ол айтарлықтай толық, дәл және шынайы екенін білдіреді.

Модельдеу әдістерін, яғни модельдеуді практикада қолдануды егжей-тегжейлі қарастыру керек. Жүйені модельдеу әдістерін екі класқа бөлуге болады. Бұл кластар әртүрлі жарияланымдарда әртүрлі аталады:

- ♦ сапалық және сандық әдістер (сценарий);
- ♦ табиғи тілді қолданатын әдістер және арнайы тілдерді қолданатын әдістер;
- ♦ мазмұндық және формальды әдістер.

Педагогикалық, білім беру жүйелерін модельдеудің ең кең тараған «сапалы» әдісі сценарийлер әдісі болып табылады – бұл жазбаша түрде жазылған жобаланатын жүйе туралы түсініктерді дайындау және келісу әдісі. Әдетте, тәжірибеде мұндай құжаттарды дайындау үшін ұсыныстарды сарапшылар алдымен жеке жазады, содан кейін келісілген мәтін қалыптасады. Сценарий егжей-тегжейлерді жіберіп алмауға көмектесетін мазмұнды пайымдауларды ғана емес, сонымен қатар, әдетте, алдын ала тұжырымдары бар сандық техникалық-экономикалық және/немесе статистикалық талдаудың нәтижелерін қамтиды. Сценарий дайындайтын сарапшылар тобы әдетте қандай да бір ұйымдардан қажетті мәліметтерді, қажетті консультацияларды алу құқығын пайдаланады.

Теориялық модельді қанағаттандыруы тиіс тиіс критерийлер:

♦ объектілік облыстар арасында елеулі тәуелділіктердің бөлінуімен зерттеуді шектеуді болжайтын байланыстылық немесе тұтастық;

♦ негізгі белгілері мыналар болып табылатын константтылық немесе тұрақтылық: жаңғыртылу (модельденетін объект әртүрлі шарттарда, жағдайларда табылуы мүмкін және құбылыстың бірқатар параметрлері өзгерген кезде инвариантты болып шығады) және технологиялылық (модель нақты экспериментте немесе бақылауда тексерілуі тиіс және сондықтан оған «жасырын параметрлер» енгізілуі мүмкін);

♦ бақылау, яғни объектілердің зерттелетін саласында тіркеуге болатын теориялық модельдің негізгі сәттерін нақты әсерлермен байланыстыру қажеттілігі;

♦ көз жетерлік, яғни модельге мүмкіндігінше ең аз және, қандай жағдай болса да, параметрлердің көз жетерлік санын қосу қажеттілігі.

Модельді құру мақсаты, әр оқушы үшін өз пәнін бейімдеуге қабілетті инклюзивті білім беру жағдайында заманауи құзыретті мұғалімді жұмысқа дайындау, оқыту процесін тиімді құру үшін ғылым мен техникада заманауи әзірлемелерді қолдану, абстрагирленген құрылымды және нақты жобаланатын процесті іске асыратын конструкцияны қалыптастыруға және зерттелетін процесті дамуын тиісті схемада бақылауға бағытталған.

Осылайша, бізді қызықтыратын үдерісті динамикада ұсыну үшін біз оның логикалық-мазмұнды моделін қалыптастырдық және негіздедік, ол заманауи құзыретті мұғалімнің инклюзивті білім беру жағдайында оқушылармен жұмыс істеуге дайындығының негіздерін, осы процесті жүзеге асырудағы ұйымның педагогикалық мақсаттарын, міндеттерін, басымдықтары мен шарттарын көрсетуге мүмкіндік берді. Логикалық-мазмұнды жағынан біз әзірлеген модельді қолданылатын логикалық әдіс ретінде бағалауға болады, оның көмегімен оқытушылар болашақ мұғалімдердің кәсіби дайындық деңгейін арттыру мақсатында оқу үдерісін құра алады.

Болашақ мұғалімді инклюзивті білім беру жағдайында жұмысқа дайындау моделі бір жағынан оның өзі дербес күрделі процесс болып табылатынын, екінші жағынан неғұрлым кең білім беру процесінің құрамдас бөлігі болып табылатынын ескере отырып құрылуы тиіс.

Модель компоненттері ЖОО-да оқытуды ұйымдастырудың жетекші заманауи принципі ретінде дифференциацияны және олардың динамикасына әсер ететін негізгі факторларды ескере отырып жобалануы тиіс. Модель студентке оқытудың жеке траекториясын таңдауға мүмкіндік беретін, оның тұрақты модификациясын, икемді құрылымдауды қамтамасыз ететін мазмұнды іріктеудің жаңа принциптері мен технологияларына көшу қажеттілігін ескеруі тиіс. Болашақ мұғалімді даярлау моделін құрудың теориялық және әдістемелік негізі ретінде біз тұтастық, тұлғалық, әс-әрекеттік және дифференциалды тәсілдерді алдық. Себебі, олар зерттеу жұмысымыздың мақсаты мен міндетіне анағұрлым сәйкес келеді.

Кез-келген ғылыми зерттеу жұмысының ең маңызды сипаттамаларының бірі – ол автордың өзі ғылыми ізденісінің әдіснамалық негізі ретінде таңдаған идеялары, ережелері, теориялары мен тәсілдерінің жиынтығы. Бұл заңды, өйткені дәл осы сипаттамаларда жұмыстың теориялық қаңқасы, «көру бұрышы», яғни «призмасы» көрінеді, ол арқылы зерттеу жұмысының мәні түсініледі, ол түсінік белгілі бір үлгіге келіп, жетілдіріліп, тиімді даму тетіктерін, құралдарын және шарттарын іздеу жүзеге асырылады. Бұл ретте, гуманитарлық және «қалыптасушы» – қарқынды дамып келе жатқан ғылым ретіндегі педагогиканың ерекшелігіне байланысты, қандай да бір идеяға нұсқау беруде «зерттеушіге» бағдар көрсеткен авторлардың аттарын қосу қажет: өйткені, кез келген мәселенің теориялық ресурстарына оған қатысты ойдың барлық жинақталған көлемі емес, зерттеушіні (Мартин Троу) шабыттандыратын бөлігі ғана жатады [4, 104–116 бб.]. Мұны біз тәсілдемелерге берілген әртүрлі, кейде айтарлықтай ерекшеленетін немесе тіпті қарама-қарсы анықтамалардан байқай аламыз.

Айтылғандар негізінен зерттеушілер әдістемелік база ретінде қолданатын және тіпті өз зерттеулерінің негізі ретінде көрсететін тұтастық тәсіліне жатады.

В.С. Ильиннен және оның ізбасарларынан кейін тұтастық тәсілі бағыттағы ғылыми идеялар қатты дамымады деуге де болады. Оның ғылыми мектебі әзірлеген тұтас педагогикалық процесстің теориясы мен тәжірибесі қазіргі білім саласында кеңінен қолданылуда. Алайда, педагогикалық зерттеулердегі тұтас тәсіл әдіснамасы қатты дамымаған. Оның бір себебі де, тұтас тәсіл әдіснамасын дамыту мәселесіне көп қызығушылық болмағанында және бұл тақырыпта мақсатты зерттеулер жүргізілмегендігінде болып тұр.

Кейде бұл тұтас көзқарастың талап етілмегендігімен түсіндіріледі, ол ендіріліп үлгермей жатып, үмітсіз ескірді, оны жүйелік, тұлғалық, іскерлік, мәдени, синергетикалық және т.б. тәсілдер сәтті алмастырады деген пікірді де естуге болады. Бұған келісу қиын, себебі педагогиканың тұтастық сипатынан бас тарту дегеніміз, тұлғаның бар екендігін және оның тұтас дамуын айқындайтын фактілерді елемеді білдіреді, сол себептен оны толығымен саралап, зерттеп және зерделеп, ескеру қажет.

Педагогикадағы тұтастық тәсілі функционалдық тәсілге қарама-қайшы пайда болды. Функционалдық тәсілдің мәні педагогикалық үдерісті оның тұтастығы ретінде зерделеу, әрбір элемент қойылған міндеттерді шешуде өз функциясын орындайды, ал әрбір элементтің қозғалысы тұтас қозғалыс заңдылықтарына бағынатын белгілі бір құрылымды жүйе ретінде есептелмей жүзеге асырылады [5, 576 б.].

«Тұлға жеке бөлек қалыптаспайды» деген А.С. Макаренко. Дегенмен, қазіргі заманғы білім беру практикасының объективті қарама-қайшылықтары қатарында, біздің ойымызша, жеке тұлғаның тұтастығы мен оның даму проблемасын шешудің функционалдық тәсілі арасындағы қарама-қайшылық бар. Бұдан шығатын ой – тұтастық қасиеті оның элементтерінің жиынтығынан тұрмайды деген басты идеяны ұстанатын тұтастық тәсілінің қажеттілігі. Тіпті, тұтастықтың бойындағы қасиеттер оның элементтерінде мүлдем болмауы мүмкін. Олар механикалық бірігудің емес, элементтер қасиеттерінің өзара күрделі әрекеттесуінің салдары болып табылады. Жүйе өз компоненттеріне белсенді әсер етеді, оларды өз табиғатына сәйкес түрлендіреді. Бір компоненттің бойындағы өзгеріс сөзсіз басқа компоненттерде, тіпті бүкіл жүйеде өзгерістер тудырады.

Тұтастық тәсілі педагогикалық үдерісті ұйымдастыру кезінде тұлғаның интегративті (тұтас) сипаттамаларына сүйенуді талап етеді. Сол себепті тұлға өзінің құрылымы, функциялары мен ішкі құрылымы бар күрделі психикалық жүйе ретінде түсінілуі тиіс.

Тұтас тәсіл – танымдық құбылыстарды қамтудың ең жалпы және кең тәсілі. Бұл білімнің философиялық деңгейіне жатады және зерттеушіні объекті ретінде белгілі бір әсер ету класына қарапайым объект ретінде қатынайтын, ішкі процестерін бұл жағдайда елемеге болатын бағыт ретінде бағдарлайды. Алайда, осы ішкі үдерістер, педагогикалық қызмет субъектілерінің ішкі белсенділігі педагог-зерттеуші үшін ең маңыздысы болып есептеледі.

Сондықтан ол әрі қарай, объектіні тереңірек зерттеуі керек. Тұтастықты оның қоршаған ортадан ажыратылған және ішкі бірлігінен құралған ерекшелігі ретінде анықтау зерттеу жүргізудің басты бағыты болып есептеледі. Шын мәнінде, бүкіл объектіні құрайтын компоненттердің ішкі белсенділігін зерттеу қажеттілігі әрі қарайғы зерттеулерде мақсат қоюға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, ол енді жүйелік көзқарас түрінде пайда болатын тұтас көзқарасты нақтылау бағытын анықтайды. Тұтас объект құрамның (объектіні құрайтын элементтердің), құрылымның (олардың арасындағы қатынастардың) және функциялардың (осы жүйеде әр элементтің рөлі) бірлігінде әрекет ететін жүйе ретінде арнайы зерттеледі [6, 96 б.].

Осылайша, тұтастық тәсілі, педагогикалық жүйеде және ең алдымен дамып келе жатқан жеке тұлғаға жүйеде не тұрақты немесе тұрақсыз, ненің алдыңғы қатарда тұратынын, ненің екінші дәрежелі екендігін зерттеп, интегративті инвариантты жүйе құраушы қатынастарды ажырата білуге үйретеді. Бұл дегеніміз, жеке процесс компоненттерінің жеке тұлғаның жүйелік тұтастай дамуына қосқан үлесін түсіну. Сондықтан, ол тұлғалық тәсілмен өте тығыз байланысты.

Педагогикадағы тұлғалық тәсіл тұтастықтан шығады. Ол тұлғаның әлеуметтік, іскерлік және шығармашылық мәні туралы түсініктерді бекітеді. Жеке тұлғаны қоғамдық-тарихи дамуының өнімі және мәдениет тасымалдаушысы ретінде тану жеке адамның табиғатына, сол арқылы заттар арасындағы заттарға, оқитын автоматикаға жол бермейді.

Бірлескен іс-әрекет пен қарым-қатынас процесінде, адамдар әлемімен және мәдениет өнімдерімен ынтымақтастық процесінде өзінің «Меніне» ие болатын тұлғаның әлеуметтік-іс-әрекетінің мәні туралы түсінігі қоғамда жеке тұлғаның өмірі барысында туындайтын адамгершілік таңдаудың түрлі проблемалық-жанжалды жағдайларындағы іс-әрекет пен іс-әрекетті реттейтін тұлғалық ойлары мен мағыналық ұстанымдарына назар аударады (А.Н. Леонтьев).

Тұлғалық тәсіл тұлғалық мағыналарды қалыптастыруға бағытталумен шектелмейді. Дегенмен, тұлғалық тәсілде бүкіл әлем адамның алдында өзінің мақсатына қол жеткізуі үшін әрекет ететін, күресетін және өмір сүретін мотив ретінде болады. Адамның тұлғалық ойларында шындық туралы немқұрайлы білім емес, әлемнің мәні ашылады. Онда өзін-өзі анықтаудың өмірлік бағдарлары туады, олар тұлғаның бағыттылығын анықтайды, ол тұлғаның маңызды компоненті ретінде тұлғаны құрылымдаудың барлық тәсілдерінде көрініс алады.

Педагогикадағы тұлғалық тәсіл адамды абсолюттік құндылық ретінде қарастырады, бұл «субъект-студент – субъект-оқытушы» диадасында дамып келе жатқан тұлғаға деген ізгілікті қарым-қатынасты болжайды, ол білім беру, рухани және өмірлік қажеттіліктерін қанағаттандыру мақсатында студенттің білім беру мазмұнын таңдау еркіндігі мен ынтымақтастық қағида-даттарында құрылады.

Тұлғаның құрылымына қатысты пікірталасқа қарамастан тұлғалық көзқарас педагогикалық процесті құрастыру және жүзеге асыру кезінде оның тиімділігінің мақсаты, субъектісі, нәтижесі және басты критерийі ретінде жеке тұлғаға бағдарды білдіреді. Ол тұлғаның бірегейлігін, оның зияткерлік және адамгершілік бостандығын, құрмет құқығын мойындауды талап етеді. Сонымен бірге, жеке тұлғаның шығармашылық потенциалын өз дамуының табиғи процесіне тәрбиелеуді және де бұл үшін тиісті жағдай жасауды болжайды.

Іс-әрекеттік тәсіл біздің зерттеуіміздің теориялық-әдіснамалық стратегиясы болып табылады және болашақ мұғалімнің инклюзивті білім беру жағдайында ол балалармен жұмыс жасауға даярлық мәнін зерттеп, оны айқындауға, тәжірибе жүзінде байқауға көмек береді.

Дәстүрлі түрде білім беру мазмұны деп адамзатқа тәжірибе игеру үшін берілген білім мазмұнын айтамыз. Кеңес дидактикасының классиктері М.Н. Скаткин мен И.Я. Лернер «Білім берудің негізгі әлеуметтік қызметі – адамдардың жинақталған іс-тәжірибесінің келесі ұрпаққа мұра болуы» деп айтқан.

Педагогика үшін басты «призма» қызмет туралы түсінік болып табылады. Педагогикалық қызметке енгізілгеннің барлығы педагогикалық ғылым тұрғысынан талдаудың арнайы нысаны болып саналады. Сондықтан педагогикалық шындықты педагогикалық қызмет аспектісінде ғылыми қарастыру үшін алынған шындық ретінде анықтауға болады. Басқаша мұны педагогикалық қызметке енгізілген шындық деуге болады.

Табиғатқа немесе қоғамға тиесілі кез келген объект туралы мәліметтер білім беру мазмұнының бөлігі болса немесе ол туралы (ағаш, ай туралы, қандай да бір мемлекеттің астанасы туралы) оқулықта жазылған болса және сабақтарда сол объект жайында сөз қозғалса, онда ол автоматты түрде педагогикалық шындықтың бір бөлшегі болып есептеледі. Сонымен қатар, нақты қойылған міндетке сәйкес ғылыми білімнің белгілі бір бөлігіне емес, тек шындық объектісіне бағытталған, өз ұғымдарынан ажыратылған және контекст пен талдау тәсілін жоққа шығаратын объект бейнесі қарама-қайшы және түсініксіз болады.

Философиялық тұрғыда қарастырылатын іс-әрекет мақсатты өзгеруді қамтитын мазмұнға ие қоршаған ортамен адамдық ерекше белсенді байланыс.

Енді «педагогикалық іс-әрекет» ұғымын нақты анықтауға болады. Жалпы, әлеуметтік, өндірістік, саяси, экономикалық және т.б. қызметімен қатар іс-әрекеттің кіші жүйесі ретінде түсінілетін мұндай іс-әрекет өзі Кіші жүйелерден тұрады, өзінің жиынтығында адам өмірін қоғам өміріне қатысуға тарту функциясын іске асырады [7, 38–47 б.].

Оқыту мен тәрбиелеудегі дифференциалды тәсіл – оқушыларды оқытуды жеңілдетеді, өйткені, тәрбиенің мазмұны мен нысанын әрбір оқушы үшін емес (сыныптардың көп толымдылығы жағдайында қиын), белгілі бір «санаттағы» оқушылар үшін анықтауға мүмкіндік береді.

Дифференциалды (сараланған) тәсілді іске асыру оқушылардың қадір-қасиетін ашуға көмектесетін арнайы педагогикалық жағдайларды жасауға ықпал етеді. Дифференциалды тәсілдің қажетті шарты – тұлғааралық қатынастарды зерттеу. Сараланған тәсіл жеке тұлға мен топ, топ пен ұжым, оқушылар мен ересектер және т.б. арасындағы қарым-қатынасқа ықпал етуге мүмкіндік береді және педагогикалық іс-әрекеттердің кең ауқымын қамтиды.

Психологиялық-педагогикалық әдебиеттерді зерделеу жұмыс анықтамасы ретінде, дифференциалды тәсілді бірыңғай оқу бағдарламасы бойынша жұмыс істейтін оқушылардың әртүрлі топтарының типологиялық жеке ерекшеліктерін зерттеу, есепке алу және дамуына арналған шаралар жүйесі ретінде қарастыратын анықтаманы қабылдауға мүмкіндік берді.

Дифференциалды тәсілдің мәні:

- ♦ әрбір оқушыны нақты оқу мүмкіндіктеріне сәйкес оқытудың міндетті нәтижелерінің жетістіктерімен қамтамасыз ету;
- ♦ тұлғаның танымдық, құндылық, шығармашылық, коммуникативтік және көркемдік әлеуетін дамытуды қамтамасыз ету;
- ♦ оқушылардың нақты оқу мүмкіндіктеріне және «жақын даму аймағына» бағдарлай отырып оқытуды қамтамасыз ету.

Инклюзивті білім беру жағдайында болашақ мұғалімді жұмысқа даярлау процесін іске асырудың тиімділігі негізгі және арнайы педагогикалық принциптерді қолдану арқылы жүзеге асады.

Негізгі принциптерге біз келесі педагогикалық ұстанымдарды жатқызамыз:

- ♦ гуманизация – бала тұлғасын тәрбиелеудің жоғары құндылығы ретінде тану;
- ♦ жүйелілік – мұнда білім беру мекемесі – дербес жүйе, барлық элементтер өзара байланысты, ұжымның тыныс-тіршілігін ұйымдастырудағы жүйелі тәсіл;
- ♦ оқиғалылық – топ мүшелерінің өздерінің тікелей қатысуымен болған есте қаларлық жарқын оқиғалардың болуы;
- ♦ табыстылық – мектептің жалпы психологиялық ахуалына және баланың өз іс-әрекеті барысындағы жеке жетістіктеріне сүйенетін бала өміріндегі позитивті сәттер;
- ♦ мәдениеттілік – мұнда тәрбие ұғымы жалпыадамзаттық құндылықтарға негізделген ұлттық мәдениет құндылықтары мен нормаларына және жалпыадамзаттық құндылықтарға қайшы келмейтін аймақтық дәстүрлерге сәйкес құрылады.

Арнайы қағидаттар:

- ♦ білім берудің түзету-орнын толтыру бағыты принципі – білім алушының, денсаулық мүмкіндігі шектеулі тәрбиеленушінің салауатты күштеріне сүйенуді, табиғат ерекшелігіне

сәйкес ағзаның функциялары мен жүйелерін сақтау талдағыштарын пайдалана отырып, білім беру процесін құруды болжайды.

- ♦ оқыту мен тәрбиелеудегі іс-әрекет принципі- баланың денсаулығы мен сақтық мүмкіндіктеріне сүйене отырып, жоғары психикалық қызметтердің, яғни ең алдымен тіл мен ойлаудың сенсомоторлық қызметін дамытуға, денсаулық мүмкіндігі шектеулілігінің әсерінен бос қалған өмірлік, практикалық тәжірибесінің орнын толтыруға, ситуациялық іс-әрекеттік және тағы да басқа қарым-қатынас түрлерін дамытуға жағдай жасауға, оқыту процесінде қарым-қатынас пен іс-әрекет жасауға ынталандыруға, әлеуметтік өзара қарым-қатынас дағдыларын игеруге көмектеседі.

- ♦ шығармашылық белсенділік принципі әрбір адамға шығармашылық қызметке құқық беру, өзінің шығармашылық әлеуетін дамыту және физикалық ауытқушылыққа қарамастан, оқу және еңбек процесінде оны жүзеге асыру мүмкіндігі.

Біз әзірлеген модель мынадай компоненттерден құралады: мақсаттылық, мазмұндылық, процессуалдық, бағалау-нәтижелі.

Мақсаттылық компоненті инклюзивтік білім беру жағдайында оқушылармен жұмыс істеуге болашақ мұғалімді дайындаудың мақсаты мен міндеттерін тұжырымдауды көздейді.

Мақсаттың үш аспектісі болады:

«мінсіз немесе оның ойша ұсынылатын нәтижесі»;

- ♦ мұғалімнің болашақ кәсіби қызметіне тұлғаның дайындығын сипаттауға қойылатын талаптар деңгейі (тұлғаның кәсіби жарамдылығы мен кәсіби дайындығының параметрлері, кәсіби маңызды қасиеттер, тұлғалық даму компоненттерінің жетістіктерінің деңгейлері, жеке тұлға тәжірибесі, эмоциялық-ерік және мотивациялық сала, жеке тұлғаның креативтілігі мен шығармашылық белсенділігі және т.б.);

- ♦ оқу қызметінің субъектісі ретінде әрекет ете бастаған тұлға қабылдаған оқу қызметіндегі жетістіктер деңгейі мен мақсаттар иерархиясын өрістетудің тұтас және динамикалық процесі.

Модельді құру мақсаты: әр оқушы үшін өз пәнін бейімдеуге қабілетті инклюзивті білім беру жағдайында заманауи білікті мұғалімді жұмысқа дайындау, оқыту процесін тиімді құру үшін ғылым мен техникада заманауи әдістемелерді қолдану.

Мазмұндық компонент пәндердің теориялық негіздерін және жалпы кәсіптік ғылымды қамтиды. Жүйенің мазмұндық компоненті пәндер бойынша анықталып, оның құрамдас бөлшектерімен сипатталады. Оқыту мазмұны әлеуметтік, нақты-тарихи, психологиялық талаптарды, білім алушылардың жеке-тұлғалық даму талаптарын ескере отырып жинақталады. Сонымен қатар ол түрлі салалардағы мазмұнды қалыптастырудың арнайы принциптерімен анықталады.

Процестік компонент оқытудың әдістері, құралдары мен нысандарын пайдалануды және болашақ мамандарды сапалы даярлауға бағытталған процесті реттеуді талап етеді. Бұл компоненттің функциясы – мазмұнның логикасына және қойылған мақсатқа сәйкес оқу процесін құру болып табылады. Болашақ мұғалімді инклюзивті білім беру жағдайында жұмысқа дайындау процесі оқушылардың жеке ерекшеліктеріне қатысты мұғалімнің ерекше мәдениетін қалыптастыруды, олардың мүмкіндіктерін ескере отырып материалды бейімдеуді көздейді.

Креативті оқыту әдістерін біз студенттермен практикалық сабақтарды өткізу барысында қолданамыз, олар теориялық білімді жалпылауға және оларды мұғалімнің практикалық қызметінде іске асыру жолдарын табуға мүмкіндік береді. «Кластерлер» әдісін қолдану оқу барысында рефлексияға және ақпаратты графикалық ұсыну ептілігін қалыптастыруға ықпал етеді. Жобалар әдісі әртүрлі пәндер сабақтарында қолданылады, бұл білім беру процесін тұтас, жүйелі етуге мүмкіндік береді. Білім беру процесіне жобалар әдісін енгізу оқыту сапасын арттыруға үлкен мүмкіндік береді.

Біз сабақтарды нақты жоспарлауға, студенттердің өзіндік жұмысына, оны ұйымдастыруға, оқу процесінде кері байланысты күшейтуге, студенттердің оқу қызметін жандандыру және оны басқару құралы ретінде шығармашылық тапсырмаларды қалыптастыру процесінің әрбір компонентінде қолдануға ерекше көңіл бөлеміз.

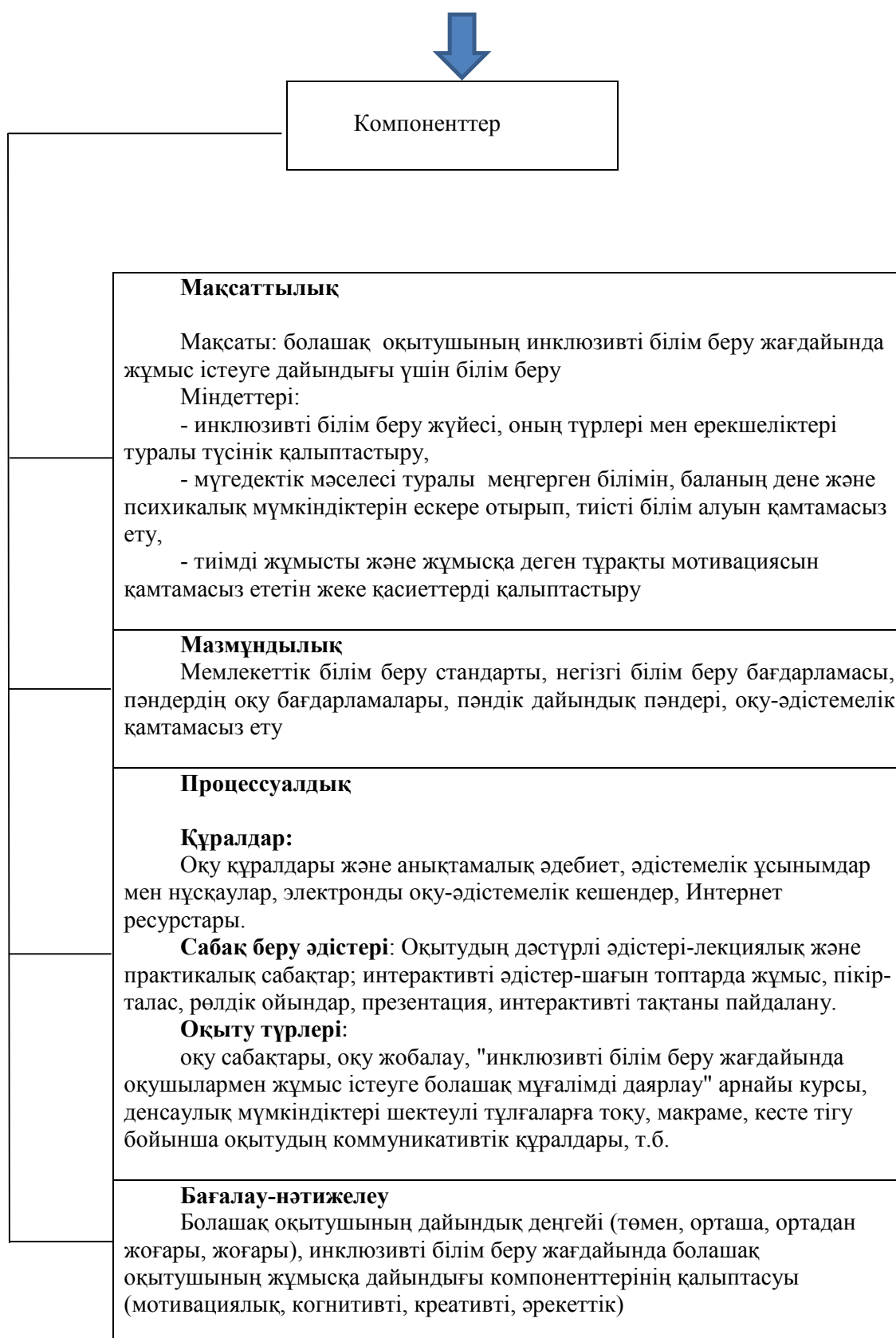
Бағалау-нәтижелі компоненті оқу процесін және оқушылардың контингентін құрудың ерекшеліктерін ескере отырып, болашақ мұғалімнің алдағы жұмысқа дайындығының көр-

сеткіштерімен және деңгейімен сипатталады. Бұл компонент инклюзивті білім беру жағдайында оқушылармен жұмыс істеуге болашақ мұғалімнің дайындық деңгейін анықтауға мүмкіндік беретін диагностикалық аппаратты құрумен байланысты.

Инклюзивті білім беру жағдайында болашақ мұғалімдерді оқушылармен жұмыс жасауға даярлаудың құрылымдық моделі 1-суретте толықтай көрсетілген.

Болашақ мұғалімдерді инклюзивті білім беру жағдайында оқушылармен жұмыс істеуге дайындауда болашақ мұғалімдердің шығармашылық нәтижелерін бақылау және бағалау ерекше маңызға ие. Бағалау компоненті білім беру бағдарламасын меңгеруінің, тұлғаның кәсіби шеберлігінің және дағдысының, кәсіби маңызды қасиеттерінің қалыптасуын және оларды қадағалау әдістемелерін бағалау критерийлерін, көрсеткіштерін белгілейді, мониторинг бағдарламасы икемділік пен әртүрлілік, позитивті перспективалар мен өзін-өзі басқару, өзін-өзі іске асыру, өзін-өзі жетілдіру қағидаттарына негізделген. Бұл ретте мониторинг мемлекеттік стандарт шеңберінде студент – болашақ мұғалімдердің білім деңгейін анықтап және бағалап қана қоймай, сонымен қатар инновациялық тәсілдерді одан әрі жетілдіру мақсатында жобалау үшін ақпараттық-аналитикалық база ретінде қызмет етеді, педагогикалық процесте әрбір студенттің тұлғалық және жеке даму нәтижелерін жобалауға ықпал етеді. Икемділік пен әртүрлілік принципін жүзеге асыру студенттерге кәсіби даярлықтың жеке бағдарламаларын жасауға қажетті жеке мүмкіндіктер мен бейімділікті ұғынуға көмек көрсетуді көздейді.

Сурет 1 – Инклюзивті білім беру жағдайында болашақ мұғалімдерді оқушылармен жұмыс жасауға даярлаудың құрылымдық моделі

Ескертпе: Авторлармен құрастырылған.

Қорытынды

Инклюзивті білім беру – бұл денсаулығында ақауы бар немесе мүмкіндігі шектеулі барлық балалардың мұқтаждықтарын көзге ала отырып, ерекше қажеттіліктері бар балалардың білім нәрін сусындауын қамтамасыз ететін жалпы білім үрдісінің дамуы болып есептеледі. Мұндай оқыту балалардың оқу үрдісіндегі қажеттіліктерінің орнын толтырып, оқыту мен сабақ берудің жаңа бағытын жүзеге асыруға мүмкіндік береді. ИББ нәтиже көрсетсе, МШБ жағдайлары әлдеқайда өзгереді. Біріктіре оқытатын мекемелерде білім алған балалар адам құқығы туралы да мәлімет ала алады, машықтанып үйренеді. Осының негізінде инклюзивті білім берудің ұстанымдары туындайды [9, 96 б.].

ИББ-ге көшу бойынша үдемелі жұмыс жүргізілуде: ДМШ балаларды жалпы білім беру процесіне енгізу бойынша негізгі нормативтік құқықтық база құрылды, тиісті жағдайлар қамтамасыз етіледі («кедергісіз орта», материалдық-техникалық жабдықтау, түзету және оңалту іс-шаралары) және т.б. көрсетілген іс-әрекеттер инклюзивті мектептер мен мектепке дейінгі ұйымдардың санын біртіндеп ұлғайтуға ықпал етеді, бұған жоспарлы және жүйелі қызмет ықпал етеді, ол ҚР-да заңды түрде бекітілген ИББ-ге; ДМШ тұлғаларға толерантты қарым-қатынасты қалыптастыру бойынша БАҚ-тың қарқынды қызметі; ДМШ тұлғаларға ұйымды таңдаудың нақты мүмкіндігін ғана емес, сонымен қатар олар жалпы білім беретін ұйымдарды таңдаған жағдайда да түзету-психологиялық-педагогикалық және медициналық-әлеуметтік сүйемелдеуді ұсынатын жалпы білім беретін және арнайы (түзету) ұйымдардың (шағын орталықтар, ата-аналарға арналған кеңес беру пункттері, РО, логопункт, түзету кабинеттері және т.б.) түрлерін; дамуында бұзылулардың кешенді диагностикасы, ерте түзету-педагогикалық қолдау жүйесін құру және т.б.; жалпы білім беру ұйымдарында кедергісіз орта жоспарлы құру; жалпы білім беру педагогтарының біліктілігін арттырудың біртіндеп қалыптасатын жүйесі, оларды ДМШ балалармен педагогикалық қызметке дайындау және т.б. [10, 236 б.].

Студенттердің кәсіби және пәндік білімі мен ептілігінің, қызығушылығының, бейімділігінің, жеке қажеттіліктері мен мүмкіндіктерінің деңгейін диагностикалау оқыту процесіне кәсіби құзыреттілік жолында өз қызметіне әртүрлі бағалау қатынастарын енгізуді көздейді.

Өзірленген тәжірибелік-бағдарланған модель инклюзивті білім беру жағдайында студенттермен жұмыс істеуге болашақ білікті педагогтарды дайындау процесін ұйымдастыру үшін негіз болып саналады.

ӘДЕБИЕТТЕР

- 1 Ананьев Б.Г. Избранные психологические труды. – М., 1980. – 228–232 с.
- 2 Андреев В.И. Педагогика творческого саморазвития: инновационный курс. – Қазан, 2016. – 565 с.
- 3 Бондарев В.П. Концепции современного естествознания. – Москва, 2003. – 464 с.
- 4 Алехина С.В., Зарецкий В.К. Инклюзивный подход в образовании в контексте проектной инициативы «Наша новая школа». – М., 2010. – 104–116 с.
- 5 Сластенин В.А., Исаев И.Ф., Шиянов Е.Н. Педагогика. Учеб.пособие для студ. высш.пед.учеб. заведений. – Москва, 2014. – 576 с.
- 6 Гузеев В.В. Эффективные образовательные технологии. – М., 2017. – 96 с.
- 7 Қазіргі ғылыми білім контекстіндегі педагогика тілі / Бүкілерос материалдары, методолог.конф. – М., 2018. – 38–47 с.
- 8 Сүлейменова Р.А Мүмкіндігі шектеулі балалардың интеграция тәсілі ретінде әлеуметтік түзету-педагогикалық қолдау көрсету. Негізгі білім беру саласында арнайы білім беру қажеттіліктері бар балалардың енгізу мәселелері. – Алматы, 2002. – 214 с.
- 9 «Білім туралы» Қазақстан Республикасының Заңы. – Алматы: «Литера», 2017. – 96 с.
- 10 Мовкебаева З.А., Оралканова И.А. Включение детей с ограниченными возможностями в общеобразовательный процесс. Учебное пособие. – Алматы: ИП «Сагаутдинова М.Ш.», 2014. – 236 с.

REFERENCES

- 1 Anan'ev B.G. (1980) Izbrannye psihologicheskie trudy. M., 228–232 pp. (In Russian).
- 2 Andreev V.I. (2016) Pedagogika tvorcheskogo samorazvitiya: innovacionnyj kurs. Kazan, 565 p. (In Russian).
- 3 Bondarev V.P. (2003) Konceptii sovremennogo estestvoznaniya. Moskva, 464 p. (In Russian).
- 4 Alehina S.V., Zareckij V.K. (2010) Inkljuzivnyj podhod v obrazovanii v kontekste proektnoj iniciativy «Nasha novaja shkola». M., 104–116 pp. (In Russian).
- 5 Slastenin V.A., Isaev I.F., Shijanov E.N. (2014) Pedagogika. Ucheb.posobie dlja stud. vyssh.ped.ucheb. zavedenij. Moskva, 576 p. (In Russian).
- 6 Guzeev V.V. (2017) Jefferktivnye obrazovatel'nye tehnologii. M., 96 p. (In Russian).
- 7 Qazırgı ğylymı bılım kontekstindegi pedagogika tılı / Bükıleros materialdary, metodolog.konf. M., 2018. 38–47 p. (In Kazakh).
- 8 Cüleimenova P.A (2002) Mümkindigi şekteuli balalapdyń integrasia täcili petinde äleumettik tüzetu-pedagogikalyq qoldau köpsetu. Negizgi bilim bepu calacynda apnaiy bilim bepu qajetiliktepi bap balalapdyń engizu mäcelelepi. Almaty, 214 p. (In Kazakh).
- 9 «Bilim tupaly» Qazaqstan Respublikacynıń Zańy. Almaty: «Litepa», 2017. 96 p. (In Kazakh).
- 10 Movkebaeva Z.A., Opalkanova I.A. (2014) Vkljuchenie detej s ogpanichennymi vozmozhnocťami v obshheobpazovatel'nyj ppocecc. Uchebnoe pocobie. Almaty: IP «Cagautdinova M.Sh.», 236 p.

ГЕЛИШЛИ Ю.,¹

PhD, профессор.

e-mail: ygelisli@gmail.com

ORCID ID: 0000-0003-2816-3621

КОГАМБАЕВА А.Е.,^{*2}

м.пед.н., сениор-лектор.

*e-mail: a.kogambayeva@turan-edu.kz

ORCID ID: 0009-0007-5073-4191

КОМЕКОВА М.О.,²

м.гум.н., сениор-лектор.

e-mail: m.komekova@turan-edu.kz

ORCID ID: 0000-0001-7203-2130

¹Университета Гази,

г. Анкара, Турция

²Университет «Туран»,

г. Алматы, Казахстан

СТРУКТУРНАЯ МОДЕЛЬ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ К РАБОТЕ СО СТУДЕНТАМИ В УСЛОВИЯХ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация

Любой человек имеет право на образование. Образование обучающихся в целом является основным и важным условием их социализации. Идеология инклюзивного образования отвергает любую дискриминацию и настаивает на создании исключительных условий для студентов с особыми образовательными потребностями. По этой теории студенты могут получить полноценное образование, при этом нужно уметь уважать их особенности. Высшие учебные заведения должны принимать студента независимо от его физических, интеллектуальных, социальных, эмоциональных, языковых или других характеристик и искать пути решения проблемы. В настоящее время в стране также ведется процесс внедрения инклюзивного образования в структуру общеобразовательных учреждений. С учетом этих вопросов в статье речь пойдет о структурной модели подготовки будущих преподавателей к работе со студентами в условиях инклюзивного образования.

Ключевые слова: инклюзивное образование, социальная адаптация, студенты с ограниченными возможностями, профессиональная подготовка, педагогика.

GELİŞLİ Y.¹

PhD, professor.

e-mail: ygelisli@gmail.com

ORCID ID: 0000-0003-2816-3621

KOGAMBAYEVA A.E.,^{*2}

m.p.s., senior lecturer.

*e-mail: a.kogambayeva@turan-edu.kz

ORCID ID: 0009-0007-5073-4191

KOMEKOVA M.O.,²

m.h.s., senior lecturer.

e-mail: m.komekova@turan-edu.kz

ORCID ID: 0000-0001-7203-2130

¹Gazi University,

Ankara, Turkey

²Turan University,

Almaty, Kazakhstan

STRUCTURAL MODEL OF PREPARING FUTURE TEACHERS FOR WORKING WITH STUDENTS IN THE CONTEXT OF INCLUSIVE EDUCATION

Abstract

Any person has the right to education. Education of general education students is the main and most important condition for their socialization. The ideology of inclusive education puts forward the creation of special conditions for students with special educational needs, excluding any discrimination. According to this theory, Students can get a full-fledged education, while it is necessary to be able to respect their features. Higher education institutions need to accept the student, regardless of his physical, intellectual, social, emotional, linguistic or other characteristics, and look for ways to solve the problem. Currently, the country is also undergoing the process of introducing inclusive education into the curriculum of general education institutions. Taking into account these issues, the article discusses the structural model of preparing future teachers for working with students in the context of inclusive education.

Key words: inclusive education, social adaptation, students with disabilities, professional training, pedagogy.